

**PEDAGÓGUS ÉN-KÉP, TÁRSADALMI SZEREP,
INNOVÁCIÓ.
ELEMZÉS A SZÉKELYFÖLDI TÉRSÉGRE
VONATKOZTATVA**

**SELF-IMAGE, SOCIAL ROLE, INNOVATION. AN ANALYSIS
OF THE SZEKLERLAND REGION (ROMANIA)**

MUNKACSOPORT¹

KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja
kamintezet@yahoo.com

Összefoglalás

A KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségének megbízása alapján 2017-ben átfogó kutatási programot végzett a romániai magyar pedagógustársadalom körében. A kutatás fő célja az volt, hogy szakmailag megalapozott képet nyerhessünk ennek a kiemelten fontos és nagyszámú értelmiségi csoportnak a helyzetéről, szakmai opcióiról, kisebbségi oktatási rendszerünk humán erőforráskészletéről. Ehhez a kutatási programhoz kapcsolódóan jelen tanulmány székelyföldi léptékben azt vizsgálja, hogy ebben milyen a (1.) pedagógusok önképe, miként értékelik azt a saját kompetenciakészletet, amelyet a mindennapi munkájukban hasznosítanak vagy szeretnének/tudnának hasznosítani. (2.) milyennek tartják a rájuk irányuló társadalmi megítélést és (3.) ebben a helyzetben milyen innovációs ambícióik vannak, miként viszonyulnak az innovációs kihívásokhoz vagy lehetőségekhez.

Kulcsszavak: pedagógusok, én-kép, társadalmi beágyazottság, Székelyföld

Bevezetés

A romániai magyar iskolarendszerrel, illetve a pedagógusokkal kapcsolatos megközelítéseket – legyenek azok szakmai vagy közpolitikai jellegűek – az esetek többségében önálló témakörként kezelik. Csak nagyon ritkán találunk olyan megközelítéssel, amely a romániai magyar oktatásügy kérdéseit gazda-

¹ A tanulmány elkészítésében közreműködtek: Biró A. Zoltán, Sárosi-BlágaÁgnes, Szász Mária-Magdolna.

sági, fejlesztéspolitikai, munkaerőpiaci, szociális stb. megközelítésben tárgyalják. Ennek oka részben az, hogy a magyar oktatás kérdése a legtöbb esetben a magyar közösség „megmaradásának” kontextusában kerül tárgyalásra, és ezekben a megközelítésekben a rendszer jogainak és kereteinek fenntartása, védelme vagy bővítése, általában pedig a „mennysiségi” kérdések kapnak prioritást. Kivételt a pedagógusok képzésének témaköre képez, az ezzel kapcsolatos tematizációk az iskola és a pedagógus rendszeren belüli szerepével foglalkoznak. Ezzel szemben a hétköznapi beszéd szintjén megjelenő tematizációk sokkal gyakrabban és szélesebb skálán vetik fel az oktatás, az iskola és a pedagógus úgynevezett „társadalmi” szerepeivel kapcsolatos témákat. Mire jó és mennyire hasznos/nem hasznos az iskola vagy a benne folyó tevékenység, a szülők vagy a helyi közösség szempontjából milyen a jó pedagógus, miben áll az iskola és a pedagógus működésének társadalmi haszna, „értelme” stb. A mindennapi élet tematizációi természetesen sokfélék, oktatási szintekként, településenként, esetenként családokként is lényeges különböznek. Ettől függetlenül azonban olyan társadalmi értelmezési keretként működnek, amelytől lokális vagy térségi (az adott iskola változó mértékű vonzáskörzetét értjük ez alatt) léptékben sem az iskolamenedzsment, sem pedig a pedagógus nem tekinthet és nem is tekint el. Ez a kérdéskör – amelyet jelen tanulmányban az iskola és a pedagógus „társadalmi beágyazottsága” megjelöléssel tárgyalunk – ugyanakkor nagyon fontos lehet mindazon szakértők, szakpolitikusok és fejlesztők számára is, akik az iskola és a pedagógus „működését” az oktatás-nevelés problémakörét kitágítva, fejlesztéspolitikai feladatként is kezelik.

Az iskola és a pedagógus társadalmi beágyazottságnak a mértéke és módzata termeli és tartja fenn a pedagógus társadalmi szerepét (jelen kutatásban csak a pedagógusok helyzetével foglalkoztunk), amellyel kapcsolatban három megállapítást fontos kiemelni:

- Ez a társadalmi szerep a vizsgált térségben olyan interakció terméke, amelyben a formalizált, intézményes aspektusok mellett az informális, perszónifikált viszonyulásoknak is nagy szerepük van.
- A pedagógusok ezt a viszonyt mindig figyelembe veszik és a saját magukról alkotott interpretációkban ettől a viszonytól nem tekintenek el.
- A viszony alakulásában/alakításában a pedagógus egyéni mozgástere viszonylag nagy. Ez abból következik, hogy a pedagógus – igen kevés esettől eltekintve – nem része a lokális közösségnek abban a mértékben, ahogyan a közösség tagjai azok.

A fenti gondolatmenet alapján két olyan következtetés adódik, amely elemző munkánkat meghatározta.

- A vizsgált térségben a pedagógusok oktatói-nevelő szerepe mellett a társadalmi szerep (esetenként az előbbivel összekapcsolva, sok esetben attól függetlenül is) önálló elemzésre váró téma. A társadalmi szerep nem csupán az oktatói-nevelői szerep következményeként mutatkozik meg (például: ha a pedagógus jól tanít-nevel, akkor ennek pozitív hatása lesz/lehet a helyi közösségre is), hanem önállóan is. Ugyanakkor ezt a szerepet nem az iskola intézményrendszere termeli, hanem a pedagógus-helyi közösségközi interakció. Ebben az értelemben a pedagógus szerep elemzése helyi fejlesztési, térségfejlesztési témákhoz is elvezethet, mert a pedagógus – helyi közösség viszony helyi, endogén adottságként is kezelhető. Ezért ennek a viszonyoknak az elemzése (jelen tanulmányban csupán az egyik szereplő szemszögéből) egyben a helyi, térségi fejlesztés kiindulópontjainak számbavételéhez is hozzájárulhat.
- A pedagógus társadalmi szerepe elemezhető külső szempontból, a helyi közösség interpretációi szempontjából és a pedagógusok szempontjából egyaránt. Jelen tanulmányban az utóbbi megközelítésre teszünk kísérletet. A pedagógus helye ebben a szerepben annyiban más a helyi közösségénél, hogy nagyobb cselekvési mozgástere van, tudatosan is építheti ezt a társadalmi szerepet, működtetheti visszafogott mértékben vagy akár végérvényesen ki is léphet belőle.

A fenti jelzett témakör székelőföldi léptékű tárgyalását két fontos tényező határozza meg:

(1.) A térség tömbmagyar jellege, amely ez esetben pozitív kontextus abban az értelemben, hogy lehetőséget kínál az etnikai jellegből adódó és az etnikai érdekekhez kapcsolt többlettevékenységre, legyen szó akár az oktatási munkáról, akár az önképzésről, akár a társadalmi szerepről, akár az iskolán kívüli foglalkozásokról.

(2.) A társadalmi környezet vidéki jellege, mint kontextus (centrumoktól való távolság, szellemi környezet, térségi centrum szerepet betöltő szakmai intézmények hiánya vagy korlátozott szerepe, egyéb hátrányok). Ez részben erősíti az önképet, mert – elsősorban rurális környezetben – társadalomtörténeti hatásra a pedagógus „kivételes” státusza”, megítélése (elsősorban rurális környezetben, de kisvárosokban

is) még mindig hat. Negatív hatása a periférikus jellegéből, a szellemi-szakmai környezet hiányából adódhat.

A tanulmány keretében azt vizsgáljuk, hogy ebben a kontextusban milyen a (1.) pedagógusok önképe, miként értékelik azt a saját kompetenciakészletet, amelyet a mindennapi munkájukban hasznosítanak vagy szeretnének/tudnának hasznosítani. (2.) milyennek tartják a rájuk irányuló társadalmi megítélést és (3.) ebben a helyzetben milyen innovációs ambícióik vannak, miként viszonyulnak az innovációs kihívásokhoz vagy lehetőségekhez.

A székellyöldi léptékű elemzést több tényező is indokolta teszi:

- A tömbmagyar térség utóbbi években tapasztalható fokozatos fölértékelődése (több szinten) a romániai magyar közéletben, politikában (és egyéb területeken). Ez az általános jellegű felértékelődés a korábbinál nagyobb mértékben hozza helyzetbe a térségi elitek képviselői funkciója mellett a társadalomalakító, fejlesztő szerepet is. A térségi fejlesztéspolitikai elképzelésekben egyelőre inkább csak az oktatás jogi-adminisztratív keretrendszere kerül hangsúlyozásra (iskolák és osztályok megléte, működési feltételeik biztosítása, tanulólétszámmal kapcsolatos tematizációk, megfelelő képzettségű oktatók biztosítása). Nem, vagy csak nagyon ritkán kerül előtérbe olyan fejlesztéspolitikai megközelítés, amely az oktatási intézményekben zajló munka tartalmával, a pedagógusi szerepek (oktatói-nevelői szerep, társadalmi szerep) értelmezésével foglalkozik. Ilyen jellegű megközelítésekkel vagy program jellegű elképzelésekkel (például: egy iskola újrapozicionálása a saját vonzáskörzetében) egyelőre csak egy-egy intézmény vagy település szintjén találkozhatunk, de számítani lehet arra, hogy az ilyen megközelítések a továbbiakban hangsúlyosabban előtérbe kerülnek.
- A vidékiség általában vett, szélesebb körű fölértékelődése (endogén fejlesztési paradigmák, „new rural paradigm” stb.) fejlesztési, fejlődési esélyt jelent minden félperiférikus térség számára. Ez már az etnikai jegyeken túlmutató versenyképességi folyamat, amelyben az iskolának meghatározó szerepe lehet. Oktatási paradigmaváltás következik (az iskola társadalmi viszonyulási modelljének változása, helyi/térségi újrapozicionálás), és fokozatosan előtérbe kerül a tanárközpontú oktatás helyett a tanuló központú oktatás követelménye. Mindkettő fontos lehet a vidéki térségek, települések versenyképességének megteremtésében. Eltérően a korábbi évtizedek modell-

jétől, ebben az új helyzetben az iskola már vidéki térségben vagy periferikus helyzetű településen is lehet erős és színvonalas. Ezt elsősorban két tényező támogatja: (1.) színvonalas oktatás lehetőségének megteremtése rurális közegben az IKT eszközöknek és tartalmaknak köszönhetően, (2.) a lokális vagy mikro térségi léptékű felnőttképzési, ismeretterjesztési, település-menedzsmenti szerepvállalás. Mindkét esetben nagyon fontos a pedagógusok szerepének várható alakulása.

Ez a tanulmány egyben a térségi léptékű adottságok és lehetőségek vizsgálata is abban az értelemben, hogy a vizsgált értelmiségi csoportnak meghatározó szerepe van a térségi társadalmi folyamatok alakulásában (ismeretátadás, nevelés, személyiség- és izlésformálás, anyanyelvápolás, identitásépítés, közvetett vagy közvetlen hatás a családok működésére, az iskolák működésének hatékonysága, esemény- és rendezvényszervezés, közösségmenedzsment és mások). Fejlesztéspolitikai szempontból egyáltalán nem mellékes kérdés, hogy ez az elitcsoport milyen térségi léptékű fejlesztési, társadalomépítési "tartalekot"(endogén adottságot) jelent ebben a térségben. Mint ismeretes, a térségfejlesztési megközelítésekben és gyakorlatokban olyan fordulat zajlik, amely a korábbi, elsősorban „kemény” gazdasági mutatókra alapozó technicista megközelítést kiegészíti olyan új „puha” komponensekkel, mint a társadalmi innováció, az endogén fejlesztési paradigma, a helyi vagy területi identitás és hasonló. Ezek az új megközelítések lényeges mértékben fölértékelik félperiferikus térségekben is az iskola és a pedagógus szerepét, és előtérbe hozzák olyan elemzések fontosságát, amelyek igyekeznek feltárni az ezen a téren rendelkezésre álló erőforrás készletet, a fejlesztési, továbblépési elgondolások számára szükséges kiindulópontokat. Ebben az elemzésben az RMPSZ számára készített adatfelvétel székelyföldi mintáján három témakört vizsgálunk:

1. A térségi pedagógustársadalom ön-képe elsősorban a szakmai-személyi kompetenciák tekintetében
2. A pedagógusok interpretációja azzal kapcsolatban, hogy miként tekint rájuk, miként viszonyul hozzájuk a közvetlen társadalmi környezet.
3. Miként viszonyulnak a pedagógusok az oktatói munka és az iskola tevékenységének modernizációjához, megújításához.

Ezt a három témakört öt kérdéscsoportra adott válaszok alapján vizsgáljuk. Az első kérdéscsoport arra vonatkozik, hogy a pedagógusok mennyire érzik magukat képzettnek, illetve alkalmasnak az iskolához kapcsolódó tevékenységek területén. A második témakörhöz két kérdéscsoport is tartozik, amelyből az első a közvetlen környezetben tapasztalható társadalmi megítélésre vonatkozik, a második pedig azokra a feltételekre kérdez rá, amelyek a pedagógusok véleménye szerint javítanák a rájuk irányuló társadalmi interpretációkat. A modernizációval, innovációval foglalkozó harmadik témakörhöz szintén két kérdéscsoport tartozik. Az első az iskolai oktatói-nevelői munka javításával kapcsolatos, a második kifejezetten az IKT eszközök és tartalmak használatához.

Elemzések

1.A térségi pedagógustársadalom ön-képe elsősorban a szakmai-személyi kompetenciák tekintetében

Az egyéni kompetenciákkal kapcsolatos kérdéscsomagban hat válaszlehetőséggel kapcsolatban kértünk értékelést. Az alábbi táblázatban összevontan mutatjuk be a pozitív válaszokat (a pedagógusok többnyire vagy nagy mértékben képezettnek tartják magukat, illetve kismértékben vagy nem tartják képzettnek magukat). A táblázat adatai egyértelműen arra utalnak, hogy a pedagógusok döntő többsége az egyéni szakmai kompetenciák tekintetében magabiztos. A negatív tartalmú válaszok aránya elenyészően kicsi, és az „is-is” válaszokat bejelölők aránya sem magas. Eltekintve attól, hogy miként látják ezt a kérdést az intézményvezetők vagy a szülők, a pozitív tartalmú válaszok nagy aránya a térségi oktatási rendszer egésze szempontjából nagyon fontos tényező, és a rendszererősségére utal. Ezt azért mondhatjuk, mert a pedagógusszakma művelése a szakmai tudás mellett az oktató személyiségének nagymértékű bevonódását is feltételezi, és a magabiztosságnak a táblázatban jelzett értékei a feladatokhoz való hozzáállásban az azonosulás magas szintjét (vagy lehetőségét) tükrözik.

1. számú táblázat: Milyen területeken tartják magukat képzettnek a pedagógusok?

	Többnyire + teljes mértékben	Kismértékben + egyáltalán nem
Mindennapi oktatómunka	92,5%	1,2%
Jó képességű tanulókkal való foglalkozás	81%	3,8%
Kirándulások, természetjárás szervezése	73,7%	7,0%
Iskolai rendezvények, versenyek szervezése	69,2%	7,2%
Felzárkóztató foglalkozások szervezése	64,9%	7,9%
Tudományos munka végzése	40,2%	25,9%
Vezető szerep betöltése	30,6%	38,7%

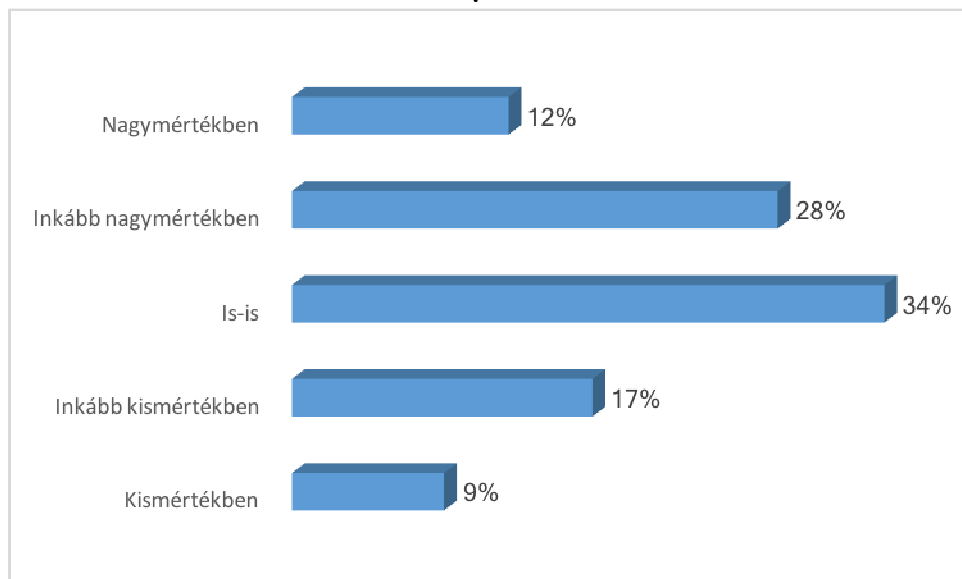
Ugyanakkor a fenti táblázat egy további fontos tényre (és lehetőségre) is figyelmeztet. A mindennapi intézményműködés ismerete alapján könnyen belátható, hogy a felsorolt tevékenységek száma/súlya (kivéve az oktatómunkát) az egyes iskolákban jóval kevesebb, mint amekkorára a fenti százalékarányok – lehetőségként – utalnak. Az egyes iskolákban közel sincs annyi szervezett tehetséggondozói, rendezvényszervezési, extracurriculáris program és lehetőség, ami a pedagógusok kétharmadát-háromnegyedét foglalkoztatná. Mindez arra utal, hogy az intézmények ilyen jellegű tevékenysége az alatt marad amire a pedagógusok vállalkoznának vagy saját megítélésük alapján képesek lennének. Figyelemre méltó adat a tudományos munkavégzés iránti opció magas értéke is. Okkal feltételezhető, hogy a pedagógusok 40 százaléka ma nem végez az iskolákban tudományos tevékenységet, többek között azért sem, mert a tanulók tudományos munkára való felkészítésén/ösztönzésén kívül az egyéb (elsősorban egyéni vagy akár csoportos) tudományos munkavégzés formális vagy informális keretei az iskolákban nem alakultak ki. Az ezzel kapcsolatos – egyéb irányú tapasztalataink alapján: növekvő mértékű – oktatói igényt jelzi egyébként az is, hogy ebben a kutatásban a pedagógusok a mesteri és a doktori képzést meglepően magas arányban pozitívan értékelték. Nem utolsó sorban érdekesnek mutatkozó adat a vezetői szerep iránti opció mértéke is. A közbeszéd és a

társadalmi nyilvánosság tematizációja szerint az intézményvezetői státusz nem vonzó, sokan lemondanak, kevés a jelentkező stb. A kérdőívre válaszolók véleményét nézve a helyzet más, a vezetői szerepek vállalása a megkérdezettek jelentős hányadánál választható opció.

Ha a szakmai kompetenciákra vonatkozó vélekedéseket településtípus (faluváros) szerinti bontásban vizsgáljuk akkor azt tapasztaljuk, hogy a különbségek nem lényegesek. A legnagyobb különbséget a tudományos munkavégzésre való alkalmasság tekintetében regisztrálhatjuk. A városi környezetben oktatók 29,6 százaléka többnyire alkalmasnak véli magát ilyen munkára, és 15 százalék egyértelműen alkalmasnak. Ez az arány a rurális környezetben élőkénél lényegesen kisebb (25,7, illetve 9,5 százalék). Mivel a bizonytalan választ megfogalmazók aránya a két csoportban azonos azt mondhatjuk a tudományos munkavégzésre való alkalmasság urbánus környezetben jóval hangsúlyosabban van jelen. Ami azonban oktatáspolitikai szempontból minden bizonnyal fontosabb, az a mindennapi oktatómunka végzésével kapcsolatos minősítés. Ha a két negatív tartalmú és a két pozitív tartalmú választ összevontan nézzük, akkor különbség nincsen a városi és falusi térségben oktatók között. De rurális környezetben többen vannak olyanok, akik „csak” többnyire tartják magukat alkalmasnak a mindennapi oktatómunkára, míg az egyértelműen pozitív választ hangsúlyozók körében a városi környezetben dolgozók vannak többségben. Ez az arányeltolódás azt jelzi, hogy a mindennapi szakmai munkavégzés tekintetében az urbánus környezetben dolgozók magabiztosabbak. Mivel a saját munkavégzésre irányuló szakmai magabiztosság a pedagógusi munka egészére kihat, ez a különbség fontos kérdés a rendszer egészének működése szempontjából. Érdemes lenne megvizsgálni azt, hogy ezt a különbséget mi termeli.

Néhány százalékpontnyi különbség tapasztalható abban a tekintetben is, hogy milyen mértékben érzik képzettnek/alkalmas magukat a pedagógusok kirándulások, természetjárások szervezésében. A pozitív válaszok esetében a rurális térségben oktatóknál látunk magasabb mutatókat, a városi környezetben oktatók valamivel bizonytalanabbak, vagy pedig azt jelzik, hogy kismértékben felkészültek ilyen feladatokra. Egyéb témákban (felzárkóztató foglalkozás, jó képességű tanulókkal való foglalkozás, rendezvények szervezése, vezető szerepek betöltése) a két csoport válaszai hasonlóak.

1. számú ábra: Milyen mértékben érzi magát képzettnek/alkalmasnak tudományos munkára?

A saját képzettségre, alkalmasságra vonatkozó interpretációk képzettségi szintek szerint több esetben is lényegesen különböznek. Az adatok arra utalnak, hogy a szakiskolai, szakközépiskolai környezetben oktatók interpretációi lényegesen eltérnek attól, amit óvodai, elemi iskolai szinten vagy az elméleti oktatás szintjén tapasztalhatunk. Ez a különbség már megmutatkozik abban a tekintetben is, hogy a pedagógusok milyen mértékben tartják magukat képzettnek/alkalmasnak a mindennapi oktatómunkához. A következő táblázat az egyértelműen magabiztos válaszok és a bizonytalan válaszok arányát mutatja:

2. számú táblázat: A saját magukat teljes mértékben képzettnek/alkalmasnak mondó pedagógusok és a bizonytalanok százalékos aránya, képzési szintek szerint:

Képzési szintek	„nagymértékben” válaszok	„is-is” válaszok
Óvoda	61,5%	4,8%
Elemi iskola	62,9%	5,5%
Általános iskola	56,3%	6,7%
Szakiskola	47,1%	11,5%
Szaklíceum	49,5%	12,1%
Elméleti líceum	63,1%	4,4%

A fenti táblázatban a szakiskolákhoz kapcsolható alacsonyabb mutató számok minden bizonnyal magyarázhatók azzal, hogy a szakképzés alig pár éve szerveződött újjá, és egyelőre több tényező is nehezíti a pedagógusok munkáját, ami minden bizonnyal kihat a saját képességek és a szakmai felkészültség értékelésére is. A szaklíceumokra vonatkozó alacsony értéket azonban nem tudjuk ilyen külső tényezővel magyarázni. Miközben az utóbbi évek szakpolitikai és közéleti érveléseiben jelentősen fölerősödtek azok a vélemények amelyek a családokat és a tanulókat a szakmai képzés irányába próbálják irányítani érdemes figyelembe venni azt is, hogy az ily módon kínált „fogadó közeg” másként működik (ezt mutatja ez az adatsor is) mint az elméleti líceumok, és ezt a különbséget vélhetően a társadalmi szereplők is érzékelik. A váltás, az „átirányítás” sikeréhez a verbális meggyőzés nem lesz elegendő.

Az egyes oktatási szintek közti különbséget két további témakör adatai is határozottan jelzik. Az alábbi táblázat a felzárkóztató foglalkozások és a jó képességű tanulókkal való foglalkozások témakörében mutatja a teljes mértékben egyértelmű pozitív válaszok arányát.

3. számú táblázat: A magukat nagymértékben alkalmasnak tartók százalékos aránya

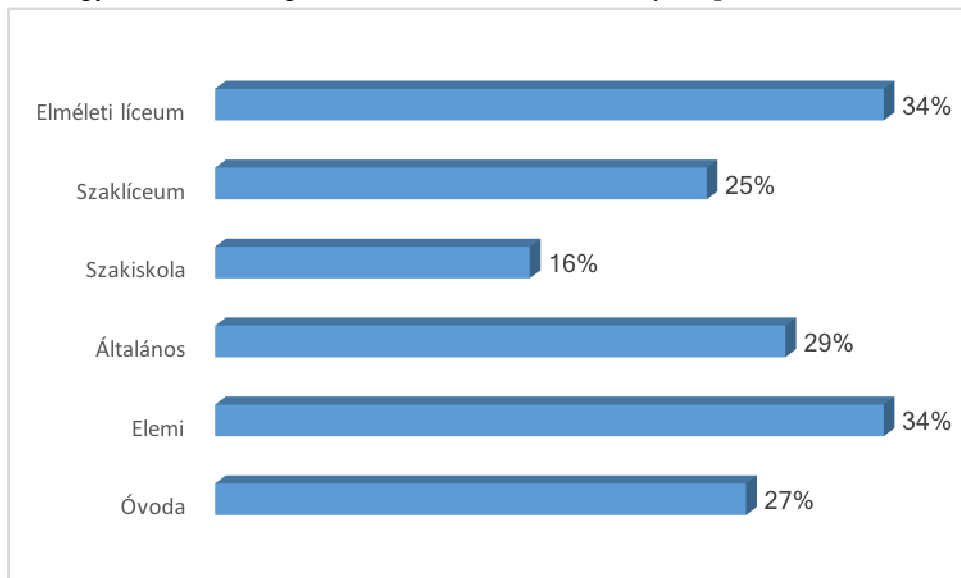
Képzési szintek	Felzárkóztató foglalkozások	Jó képességű tanulókkal való foglalkozások
Óvoda	22,5%	29,4%
Elemi iskola	26,5%	45,3%
Általános iskola	18,6%	44,1%
Szakiskola	16,0%	32,7%
Szaklíceum	19,6%	37,2%
Elméleti líceum	26,5%	46,6%

A fenti táblázat értelmezése többféle irányba vezethet bennünket. A képzési szintek közti különbség hangsúlyosan utal az egyes szintek közti humán erőforrás közti különbségre is, ez a kérdés – más adatsorokkal összekapcsolva – külön elemzési téma lehet. De több kérdést felvet a két oszlop közti különbség is. Jóval nagyobb azon pedagógusok aránya, akik teljes mértékben alkalmasnak tartják magukat a jó tanulókkal való foglalkozásra, mint azok aránya, akik a felzárkóztatásban érzik magukat nagyon jól felkészültnek. Ez utóbbi oszlop adatai akkor is alacsonyak,

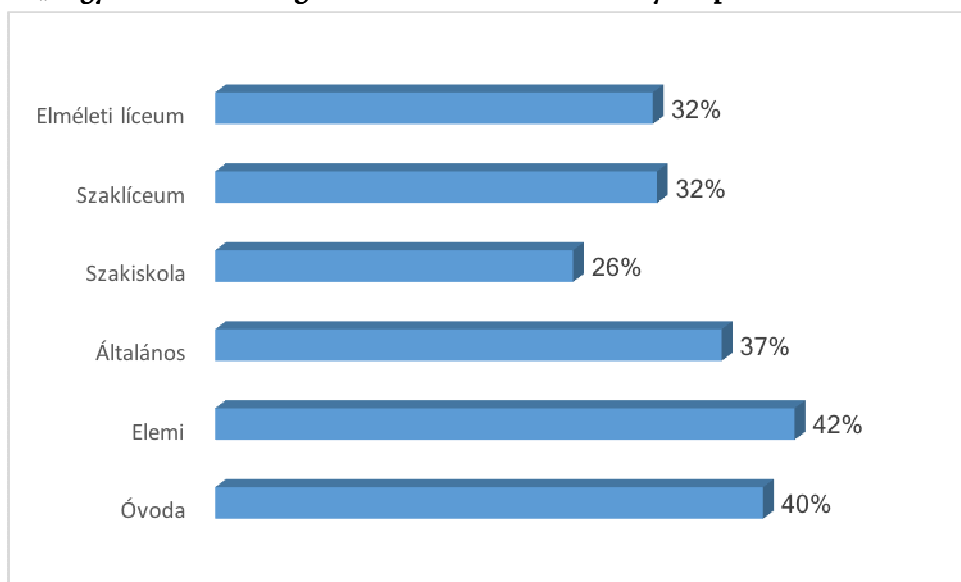
ha figyelembe vesszük, hogy minden képzési szinten még további 35-42 százalék válaszolta azt, hogy inkább felkészült, mint bizonytalan. Ebben a kérdéskörben megjelennek az egyértelműen negatív válaszok is (inkább kismértékben, kismértékben), ezek aránya óvodai és elemi szinten 5 százalék körül van, líceumi szinten 6,5 százalék, általános iskolában 9,8 százalék, szaklíceumban és szakiskolában 12 százalék. Ha figyelembe vesszük a kérdezési szituációt is (önkitöltős kérdőív, a saját pedagógusi képzettség és alkalmasság névtelen véleményezése), akkor ezek a „bevallások” arányukban már számottevők. Még inkább azok, ha azt nézzük, hogy ebben a témakörben a bizonytalan válaszok 20 és 35 százalék között mozognak (az elemi iskolában és az elméleti líceumban a legalacsonyabb, a szaklíceumban a legmagasabb). Ezt a kérdéskört célszerű lesz megvizsgálni a teljes erdélyi mintán életkori csoportok, szakterületek szerint is, annyi azonban már a fentiekből is sejthető, hogy a felzárkóztató foglalkozások gyakorlata tagolt és ellentmondásos lehet. Ez a tény vélhetően összefüggésben van az iskolákban is érvényesülő eredmény centrikussággal, ami a jó tanulókkal való foglalkozást előtérbe hozza a felzárkóztatást célzó foglalkozásokkal szemben, rendszerszinten azonban ez utóbbi tevékenység társadalmi presztízse nem, de társadalmi súlya és következménye minden bizonnyal nagyobb.

A fenti témákhoz viszonyítva talán kevésbé fontosnak tűnhet a rendezvények vagy a természetjárási programok szervezése. Az iskola és a pedagógus társadalmi szerepe felől nézve (még pontosabban az iskola és a pedagógus várható szerepváltása felől nézve) azonban ezek a tevékenységek egyáltalán nem mellékesek. Az alábbi két ábra olyan különbségeket jelez, amelyek ráerősítenek az előző témakörök megállapításaira.

2. számú ábra: Az iskolai rendezvények, versenyek szervezésében „nagymértékben magukat” alkalmasnak vélők aránya képzési szintek szerint

3. számú ábra: A természetjáró programok, kirándulások szervezésében „nagymértékben” magukat alkalmasnak vélők aránya képzési szintek szerint

A fenti elemzések vázlatos képet adnak arról, hogy a székelyföldi térség pedagógusai miként tekintenek magukra néhány olyan fontos tevékenység vonatkozásban, amelyek az adott közegben a pedagógus társadalmi szerepével összefüggnek. Amint azt a tanulmány bevezetőjében is hangsúlyoztuk, a társadalmi szerepet a releváns társadalmi környezettel való viszony termeli és hordozza, és ebben meghatározó szerepe van annak az én-képnek, amelyet a pedagógus a szakmai képzettségére, alkalmasságra alapozva alakít ki és működtet. A következő lépésben vizsgáljuk meg azt, hogy miként érzékelik a pedagógusok a társadalmi szerep, mint viszony másik aktorát, és milyen változások erősíthetnék meg az én-képet, vagy javíthatnák a kialakult viszonyt.

2. Elemzések

2.1. A pedagógusok interpretációja azzal kapcsolatban, hogy miként tekint rájuk, miként viszonyul hozzájuk a közvetlen társadalmi környezet.

A megkérdezettek háromnegyede jelentős részben vagy teljes egészében azon a véleményen van, hogy a pedagógusok társadalmi megítélése elsősorban maguknak a pedagógusoknak a személyiségétől és munkavégzésétől függ (közel 20 százalék jelez bizonytalan véleményt ebben a kérdésben, a nemleges válaszok aránya alig több mint 5 százalék). Ennek a kérdésnek a megítélésben a városi és a rurális környezetben oktató pedagógusok között nincsen különbség. Nagyon hasonló eloszlást mutatnak a képzési szintek szerinti válaszok is, legnagyobb mértékben az óvónők gondolják azt, hogy társadalmi megítélésük a személyiségüktől és a munkájuktól függ (többnyire egyetért vagy teljes mértékben egyetért 79,5 százalék), ez a mutató a szakiskolában oktatók esetében a legkisebb (61,4 százalék)

Ez a meggyőződés elsősorban arra utal, hogy ebben a térségben a társadalmi környezet „odafigyelésének” mértéke magas, a megítélés változhat, és a pedagógusok ezt nagyon jól érzékelik. Ugyanakkor azt is jelzik ezek a mutatók, hogy a pedagógus-társadalmi közeg viszonyban az aktív szereplő a pedagógus, ennek a viszonynak az alakításában neki van nagyobb mozgástere. Nem érdektelen kiemelni, hogy nem minden társadalmi közegben van ez így, a környezet és a pedagógus viszonya elvben lehet sokkal formalizáltabb, távolságtartóbb, intézményesebb, nem kell szükségképpen oly mértékben terhelt legyen személyes és informális tartalmakkal, mint

ahogyan azt ebben a térségben tapasztaljuk. Fontosnak tartjuk jelezni azt is, hogy az ilyen „sűrű” viszony egyaránt lehet pozitív vagy negatív tartalmakkal terhelt. Az azonban tényként rögzíthető, hogy ebben a térségben a pedagógus nagymértékben a társadalmi környezet „része”, és ez a helyzet többféle lehetőséget kínál akár az oktatásfejlesztés, akár a helyi fejlesztés terén.

A társadalmi megítélés jelenlegi helyzetével kapcsolatban az adatfelvétel során két témakörben kértük a válaszolók véleményét. Az első arra vonatkozott, hogy mennyire családfüggő a vélemények alakulása, a másik pedig a pozitív megítélés változási trendjére vonatkozott. A pedagógusok 68 százaléka vélekedik úgy (többnyire vagy teljes mértékben egyetért), hogy családonként eltérő lehet a megítélés (az ebben a tekintetben bizonytalan véleményt megfogalmazók aránya 27 százalék). Ezek a válaszarányok ismételten arra utalnak, hogy a pedagógusok társadalmi megítélésében (társadalmi „beágyazottságnak” alakulásában) a személyes és eseti, efemer komponenseknek nagy szerepük van, a pedagógusok társadalmi szerepe inkább informális jellegű, mintsem formalizált. Ezek a mutatók településtípusok szerint nem mutatnak különbséget. Okkal feltételezhetnénk azt, hogy falun személyesebbek és informálisabbak a kapcsolatok, mint városon, de az adatok szerint ez nem így van. A viszony és a pedagógus társadalmi szerepének „antropomorfizálása” mindkét térségben hasonló. Oktatási szintek szerint az óvónők és az elemi iskolákban tanító pedagógusok értékelik magasabbra a család szerepét. Hangsúlyozva a családok szerinti specifikumokat, a pedagógusok úgy látják, hogy pozitív társadalmi megítélésük szintje általában csökkenőben van. Ez a mindennapi diskurzusok szintjén is érzékelhető a térségben (a szakpolitikai és politikai diskurzusban valamint a médiában ennek az ellenkezője tapasztalható, kisebbségi vonatkozásban különösen), és a jelek szerint a pedagógusok is érzékelik ezt. A megkérdezett 59,3 százaléka inkább egyetért vagy teljes mértékben egyetért azzal, hogy csökken a pedagógusok pozitív társadalmi megítélése, 13,3 százalékuk van ellenkező véleményen. Rurális térségben valamivel nagyobb azok aránya, akik nem érzékelnek csökkenést. Oktatási szintek szerint már különbségeket tapasztalunk, az óvónők és az elméleti líceumban dolgozók érzékelik kevésbé a csökkenést. Az alábbi táblázat azok arányát mutatja, akik „teljes mértékben” egyetértenek azzal, hogy csökken a pedagógusok pozitív társadalmi megítélése.

4. számú táblázat: A pedagógusok társadalmi megítélése egyértelműen csökken (oktatási szintek szerinti vélemények)

Képzési szintek	A „teljes mértékben egyetért” válaszok
Óvoda	27%
Elemi iskola	31%
Általános iskola	34%
Szakiskola	37%
Szaklíceum	34%
Elméleti líceum	29%

Ezek a mutatók nem adhatnak választ a csökkenés okára. Azt az előbbieken láttuk, hogy a pedagógusok viszonylag magasra értékelik szakmai kompetenciáikat, és azt is jelzik, hogy a társadalmi megítélés alakulásában/alakításában a pedagógusok személyiségének és szakmai munkájának nagy szerepe van. Ezért a csökkenés vélhetően azzal hozható összefüggésbe – a pedagógusok szemszögéből – hogy a munkavégzési feltételek nem a legoptimálisabbak. Ezzel kapcsolatban később bemutatjuk azokat a javaslatokat, amelyek a pedagógusok szerint erősíthetnék a társadalmi megítélést.

Nem utolsósorban fontos kérdés az, hogy a pedagógusok miként látják a társadalmi nyilvánosság (ez esetben a média) szerepét a társadalmi megítélés vonatkozásában. A megkérdezettek több mint fele (55,7 százaléka) többnyire vagy teljes mértékben egyetért azzal a kijelentéssel, hogy a média nem értékeli a pedagógusok munkáját (az „is-is” választ adók aránya 29,7 százalék, a média szerepét pozitívnak látók aránya kicsi). Ennek a kérdésnek a fontosságát és társadalmi súlyát az adja, hogy a vizsgált vidéki térségben a regionális nyomtatott sajtó téma meghatározó szerepe még mindig nagyon jelentős, elsősorban abban az értelemben, hogy miről ír vagy nem ír. A médiában való mellőzöttséget a rurális térségben dolgozók valamivel hangsúlyosabban érzékelik. Oktatási szintek szerint jelentős hangsúlyeltérések vannak, ezekben tulajdonképpen a mediatizáció iránti igény mutatkozik meg. Az alábbi táblázat képzési szintek szerint mutatja azt, hogy mekkora azon pedagógusok aránya, akik „teljes mértékben” egyetértenek azzal, hogy a média nem értékeli a munkájukat. Ebben a kritikus álláspontban burkoltan az is

benne van, hogy a közvéleményt általában nem érdekli kellőképpen az iskola, a pedagógusok munkája. Ezek a válaszok természetesen felvetik azt a kérdést is, hogy „kinek a dolga” lehetne az iskolák munkájának, a pedagógusok tevékenységének a társadalmi nyilvánosságban való megjelenítése? A kérdésfelvetés nem érdektelen, hiszen a nyomtatott sajtón kívül ma már sokféle kommunikációs lehetőség adott a sikeres társadalmi tematizáció végzésére. Az ezzel kapcsolatos pedagógus vélekedéseket az elemzés következő része tartalmazza.

**5. számú táblázat: A média nem értékeli a pedagógusok munkáját
(oktatási szintek szerinti vélemények)**

Képzési szintek	A „teljes mértékben egyetért” válaszok
Óvoda	20%
Elemi iskola	25%
Általános iskola	33%
Szakiskola	24%
Szaklíceum	32%
Elméleti líceum	31%

2.2.A pedagógusok interpretációja azzal kapcsolatban, hogy miként viszonyul hozzájuk a társadalmi környezetük

A tanulmány bevezető részében részletesebben is foglalkoztunk azoknak az érveknek a bemutatásával, amelyek a pedagógusok társadalmi szerepének térségbeli fontosságára utalnak. Ennek nyilván fontos mutatója a társadalmi megítélés, az ezzel kapcsolatos szakmai eredményeket a tanulmány előző részében ismertettük. Az adatfelvétel keretében külön kérdésblokkban vizsgáltuk azt is, hogy a pedagógusok miként ítélik meg a társadalmi megítélés javításával kapcsolatos kezdeményezési, cselekvési lehetőségeket. Ebben a tekintetben a pedagógusok három változtatási lehetőséget látnak fontosnak: a bérek növelését, a családokkal való jobb együttműködést és az extracurriculáris tevékenységek erősítését. Az előző elemzés végén is említett saját kommunikációs lehetőségek kihasználást (intézményi marketing, tervezett médiatematizációs munka) már kevésbé tartják fontosnak.

A társadalmi megítélés, megbecsülés növelésének legfontosabb eszköze a válaszok tanúsága szerint az iskola és a szülők közti együttműködés javítása lehetne. A válaszolók 84 százaléka van azon a véleményen, hogy valószínűleg jelentős mértékben, vagy pedig egészen bizonyosan nagymértékben javítana a jelenlegi helyzeten a családokkal való együttműködés erősítése, és a válaszolók fele teljes mértékben meg van győződve erről. Ebben a tekintetben 13,1 százalék a bizonytalan válaszok aránya, a részben vagy teljesen nemleges álláspontok aránya nagyon alacsony (2,9 százalék). Ezek az adatok azt jelzik (amennyiben figyelembe vesszük az elemzés előző részében mondottakat is), hogy a térségben a családok és az iskola közti kapcsolat kezelése az egyik legfontosabb szakpolitikai feladat. Más jellegű terepmunkáink, illetve az iskolák térségi újrapozicionálásával foglalkozó stratégia anyagok készítése során nem tapasztaltuk azt, hogy az intézményeknek ebben a tekintetben sajátos, célirányos programjaik lennének. Inkább az tapasztalható, hogy a családokkal, szülőkkel való kapcsolat a hosszabb idő alatt kialakult rutinszerű gyakorlat mentén alakul (szülői értekezletek rendje, alkalmi segítségkérések stb.), illetve a kapcsolat működtetésének nagy része az egyes osztályokért felelős pedagógusokra marad. Más kapcsolati formák vagy nem ismertek, vagy nem tartoznak a fontos és rendszeresen végzett intézményi feladatok körébe. Az ebben a kutatásban rögzített adatok szemléleti és gyakorlati váltás szükségességre utalnak. A kérdés megítélésben nincsen különbség a rurális és az urbánus környezetben oktató pedagógusok véleménye között. Az oktatási szintek szerint is teljes mértékben egybeesnek a vélemények, kivételt a szakiskolában oktatók jelentenek, akik szerint ez a szempont kevésbé fontos. A válaszolók háromnegyede úgy véli, hogy a magasabb bérezés is jelentős mértékben hozzájárulna a pedagógusok társadalmi megítélésének növeléséhez. Bizonytalan álláspontot 15,7 százalék képvisel, és kevesebb mint 10 százalék van azon a véleményen, hogy a magasabb bérezés érdemben nem változtatna a társadalmi megbecsülésen. A városi környezetben oktatók nagyobb mértékben meg vannak győződve a bérezés ilyen irányú hatásáról, mint a rurális térségben oktatók. Oktatási szintek szerint a vélemények változóak, az alábbi táblázat adatai egyben a (burkolt) béremelési igényt is jelzik:

6. számú táblázat: Mennyire erősítené a társadalmi megítélést a magasabb bérezés?

Képzési szintek	Kismértékben + inkább kismértékben	Nagymértékben
Óvoda	10,7%	48,2%
Elemi iskola	12,4%	42,4%
Általános iskola	7,5%	49,6%
Szakiskola	8%	46,0%
Szaklíceum	5,2%	52,4%
Elméleti líceum	6,8%	50,9%

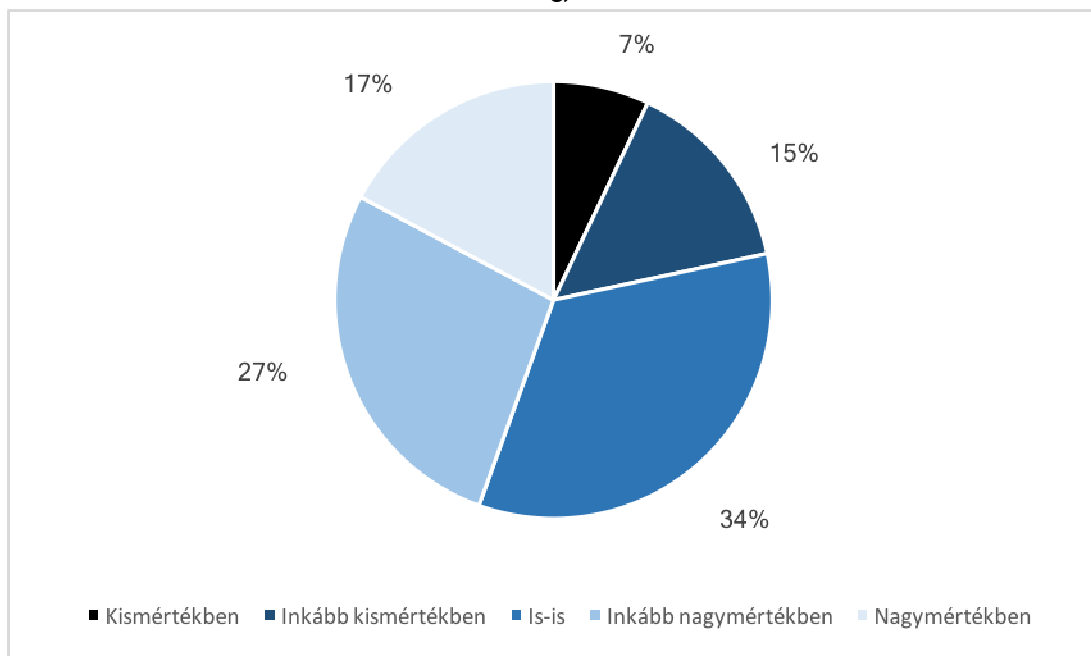
A kisebbségi oktatási rendszer működtetése szempontjából fontosabbnak mutatkozik az a vélemény, hogy az extracurriculáris tevékenységek erősítése hozzájárulna a pedagógusok társadalmi megbecsülésének növeléséhez, amennyiben több idő és több anyagi támogatás jutna ilyen tevékenységekre. Természetesen ez sem csupán intézményi hatáskör, hiszen az iskolai program sok olyan kötöttséget tartalmaz, amelyek a rendszer országos léptékű szabályozásából erednek, azonban ezen a téren mégis sokkal több saját kezdeményezésre van lehetőség, szemben a bérezéssel, amely egyértelműen országos szabályozástól függ. Amint azt az elemzés korábbi részében láthattuk, hogy a pedagógusok nagy része felkészültnek tartja magát ilyen tevékenységek szervezésére, vezetésére, ezúttal pedig a válaszok az igényt is megfogalmazzák. A válaszolók 64,4 százaléka szerint az ilyen tevékenységek inkább nagymértékben vagy egészen bizonyosan nagymértékben növelnék a pedagógusok megbecsültségét. Bizonytalan választ 24,1 százalék adott, nemlegest pedig összesen 11,4 százalék. Oktatási szintek szerint azt látjuk, hogy a középiskolai szinten alacsonyabb a támogatóvélemények aránya, az alsóbb szinteken magasabb (legmagasabb az óvónők körében). Rurális környezetben ennek az álláspontnak a támogatottsága nagyobb.

7. számú táblázat: Mennyire növelné a pedagógusok társadalmi megítélését az extracurriculáris tevékenységek erősítése

Településtípus	Kismértékben + inkább kismértékben	Is-is	Inkább nagymértékben + nagymértékben
Falu	9,9%	23,4%	66,7%
Város	13%	24,7%	62,3%

Az előző három tényezőhöz viszonyítva a pedagógusok szerint a kommunikációs kezdeményezések várható pozitív hatása jóval visszafogottabb mértékű. A válaszolók kevesebb mint egyötöde (18,7 százalék) van meggyőződve arról, hogy az iskola marketing tevékenységének fokozása nagymértékben javítaná a pedagógusok társadalmi megítélését, és még kevesebben (17,2 százalék) gondolják úgy, hogy több médiahír megjelenésének egyértelműen pozitív hatása lenne.

4. számú ábra: Mennyire erősítené a pedagógusok társadalmi megítélését több médiahír megjelenése?

A médiahírek várható pozitív szerepét az urbánus környezetben oktatók jóval fontosabbnak tartják, mint rurális térségben oktatók, a marketing tevékenységek hasznosságának megítélése tekintetében nincsen különbség. A médiahírek ilyen irányú szerepét a felsőbb szinteken oktatók valamivel fontosabbnak tartják. A kommunikációs eljárások kapcsán érdemes figyelni arra, hogy a válaszolók egyharmada bizonytalan választ adott, további egyharmad pedig az „inkább nagymértékben” típusú válasz pártján, nem egészen bízik a kommunikációs eljárások hasznosságában. Mindez arra enged következtetni, hogy a kommunikációs és marketing eljárások hasznossága csak részben elfogadott vagy ismert. Az iskolák társadalmi újra-

pozícionálásával kapcsolatos szélesebb körű trendek arra hívják fel a figyelmet, hogy az intézmények saját kommunikációs gyakorlata (tartalomgyártás, saját kommunikációs felületek létrehozása és működtetése) kap a továbbiakban egyre nagyobb szerepet. Vizsgálatunk eredményei azt jelzik, hogy a pedagógusok nagy része jelenleg nem látja ebben a folyamatban a saját helyét, lehetőségeit.

2.3. Miként viszonyulnak a pedagógusok az oktatói munka és az iskola tevékenységének modernizációjához, megújításához.

A saját képzettségről, alkalmasságról alkotott ön-kép és a társadalmi környezet megítélése minden bizonnyal jelentős mértékben befolyásolja azt, hogy a pedagógusok milyen mértékben, milyen módon törekednek az oktatói munka és a társadalmi szerep megújítására. A kutatás keretében külön kérdéscsomagot használtunk annak vizsgálatára, hogy a pedagógusok miként vélekednek a fejlesztési, innovatív folyamatok szükségességéről. Ugyanakkor egy további kérdéscsomag révén az infokommunikációs technológiák és tartalmak iskolai hasznosításával kapcsolatos vélekedéseket is vizsgáltuk. Ez a két kérdéskör sokféle témát vet fel, önmagában minden egyes téma részletesebb vizsgálatot is indokolna. Ezeknek a kérdésköröknek a vizsgálata a tömbmagyar térségben azért is indokolt, mert ebben a környezetben több területen is vannak olyan lehetőségek, amelyek az országos rendszer keretein belül önálló és rendszerszintű kezdeményezésekre, fejlesztésekre, versenyelőny szerzési esélyekre adnak lehetőséget. Jelen tanulmány gondolatmenetéhez illeszkedve a fontosabb eredményeket mutatjuk be ismertető jelleggel.

2.3.1.

Az oktatói-nevelői munka és az extracurriculáris programokhoz kapcsolódó tevékenység tartalmi és módszertani megújításával kapcsolatban négy témakörben vizsgáltuk a pedagógusok viszonyulását:

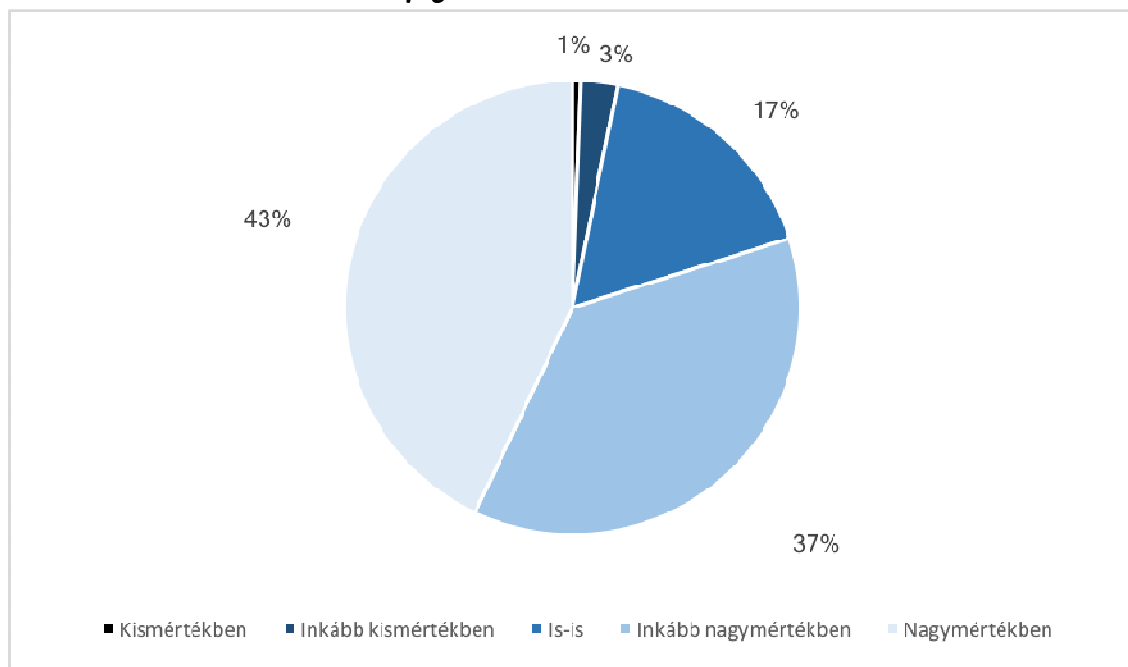
- A műszaki és didaktikai eszközökkel való ellátottság gazdagításával kapcsolatos vélemények
- A tananyagok kérdése
- A módszertanok frissítése, gazdagítása
- A külső kapcsolatok fontossága

Ebben a témakörben a műszaki és didaktikai eszközökkel való ellátottság növelésének kérdése mutatja a leginkább egybehangzó álláspontokat. A megkérdezettek közel 75 százaléka van azon a véleményen, hogy ez kiemelten fontos kérdés, és további közel 20 százalék is fontosnak tartja. A 3-4 százaléknyi „is-is” választ adók arányát is figyelembe véve azt mondhatjuk, hogy a didaktikai és műszaki eszköz-ellátottság megfelelő szintje az oktatói munka alapvető feltétele. Ez a kutatás nem ad választ arra a kérdésre, hogy ezek a magas százalékarányok milyen mértékben utalnak a fontos hiányosságokra és milyen mértékben a lehetőségekre. Az igények és elvárások magas szintje azonban jól jelzi azt, hogy lassan „lejár” az az időszak, amelyben alapvető elvárás volt a pedagógus személyes didaktikai eszközkészítő munkája. További fontos kérdés, hogy a digitális eszközök és tartalmak fokozatos térhódítása milyen mértékben lesz képes kiváltani/pótolni a didaktikai eszközök terén mutató hiányokat. Az eszközök fontosságának megítélésben az urbánus és a rurális térségben oktatók között nincsen különbség. Oktatási szintek szerint az eszközöket „nagyon fontosnak” tartók aránya az óvodákban oktatók esetében a legnagyobb (77,5 százalék), és az iskolai fokozatok növekedésével ezek a mutatók fokozatosan csökkennek, az elméleti líceumokban oktatók körében 70,5 százalék.

Az ebben az elemzési fejezetben tárgyalt témák köréből minden kétséget kizáróan a tananyag megújításával kapcsolatos válaszok összetétele érdemel figyelmet. A válaszolók kétharmada (65,7 százalék (van azon a véleményen, hogy „nagyon fontos” a tananyagok megújítása. Ehhez még hozzájön 22,5 százaléknyi olyan válasz, amelyek – ha kisebb mértékben is – ezt fontosnak tartják (a megengedő, „is-is” válaszok aránya 8,8 százalék). Ezekből az adatokból akár dramatikus hangvétellő következtetés is megfogalmazható, miszerint a romániai magyar pedagógusoknak csak 2 százaléka van azon a véleménye, hogy a tananyagok megújítása nem fontos, a többiek valamilyen mértékben „elégedetlenek” a tananyaggal. Település típus szerint nincsen lényeges különbség, az urbánus környezetben oktatók körében az igény néhány százalékponttal nagyobb. Képzési szintek szerint az „elégedetlenség” mértéke az óvodában oktatók körében a legkisebb (a „nagyon fontos” válaszok aránya 60,9 százalék), és felfelé haladva növekszik. Ha a tananyagnak az oktatásban játszott szerepét vesszük alapul, akkor azt kell mondanunk, hogy ezek a mutatók rendkívül magasak és a kisebbségi oktatási rendszer olyan problémájára utalnak, amely minden kétséget kizáróan egy lapon említhető az oktatási jogok és keretek

kérdésével. A tankönyv téma szakmai körökben ugyan hangsúlyosan előtérben van (Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Tankönyvtanács és mások), azonban a téma valószínűleg fontosabb és összetettebb annál mint ahogyan tematizálódik. Felveti az oktatási segédanyagok kérdését, a digitális tartalmak előállításának vagy hasznosításnak kérdését és sok más témát. Ez utóbbiak tekintetében a székelyföldi térségben is nagyfokú nyitottság tapasztalható. A megkérdezettek 43 százaléka nagyon fontosnak, további 36,9 százaléka is fontosnak tartja a digitális tananyagok felhasználását. Ha figyelembe vesszük azt, hogy a digitális eszközök és tartalmak iskolai hasznosítása még nem hivatalos és rendszerszintű elvárás, akkor ezek az adatok pozitív helyzetet jeleznek. A megvalósulás szintjén azonban mindez – tereptapasztalataink szerint – elsősorban egyéni, alkalmi innovatív kísérletezések sorát jelenti.

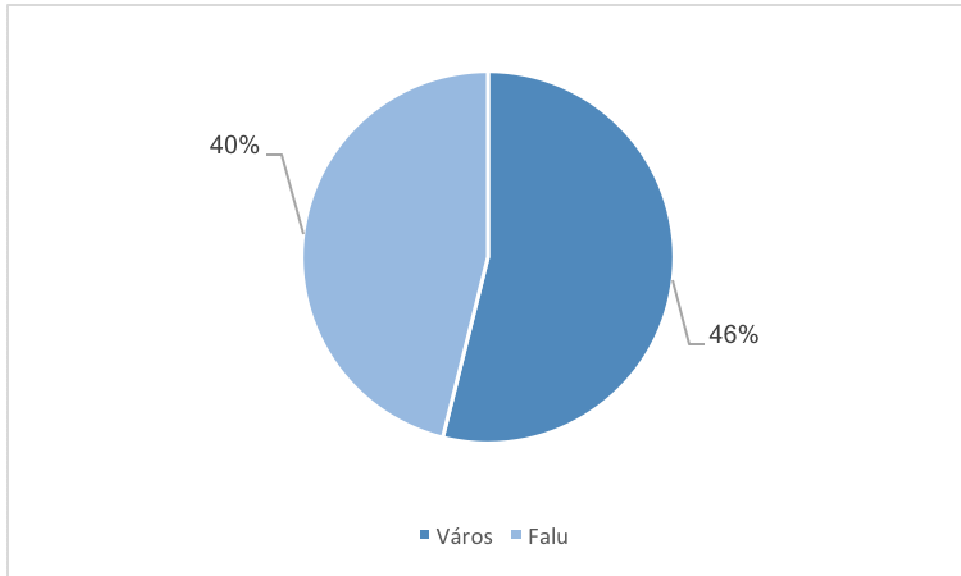
5. számú ábra: Mennyire tartja fontosnak az iskola működésében a digitális tananyagok felhasználását?

Oktatási szintek szerint a digitális anyagok hasznosításával kapcsolatos pozitív megítélések aránya az elméleti líceumok esetében a legmagasabb (47,7 százalék), lefele fokozatosan csökken, legkisebb az óvodában tanítók esetében (38,4 százalék a

„nagyon fontos” válaszok aránya). A digitális tananyagok hasznosításával kapcsolatos álláspontok az urbánus és a rurális környezetben oktatók körében lényeges mértékben különbözik. Az alábbi ábra a „nagyon fontos” válaszok arányát mutatja.

6. számú ábra: Mennyire tartja fontosnak az iskola működésében a digitális tananyagok felhasználását?
(Falu-város szerinti megoszlás, a „nagyon fontos” válaszok)

Az oktatási módszerek frissítésével kapcsolatos válaszok – kevés kivételtől eltekintve – pozitívak. A válaszolók közel kétharmada „nagyon fontosnak” tartja a módszerek frissítését, és 28 százaléka is többnyire fontosnak. Ezek a mutatók ezúttal is városi környezetben magasabbak (akárcsak a digitális eszközökkel való ellátottság adatai). Képzési szentek szerint a szakiskolákban oktatók körében alacsonyabbak a mutatók az átlagnál. Ehhez a témakörhöz kapcsolható a megyei, térségi tapasztalatcserék fontosságával kapcsolatos megítélés mértéke. Ezt a módszertani fejlesztési lehetőséget a válaszolók egyharmada tartja egyértelműen fontosnak.

Az iskolákban végzett munka megújítása szempontjából fontos kérdésfelvetés az, hogy miként alakult és alakul az intézményközi kapcsolatok (elsősorban magyarországi szakmai utak, együttműködések), illetve a nemzetközi együttműködések és programok megítélése. Ez olyan terület, amely nem sorolódik a kötelező

iskolai tevékenységek köré, ugyanakkor jóval túlmutatnak az iskola közvetlen lokális és regionális társadalmi szerepkörén. Ezek a kapcsolatok és programok egyszerre jelenthetnek szakmai innovációs lehetőséget, kapcsolatépítést, élményszerű iskolai programot vagy saját professzionális intézményfejlesztési program megvalósítását (ez utóbbi szempontból mindenképpen érdemes olyan célvizsgálatokat indítani, amelyek az ilyen programokat működtető iskolákkal kapcsolatosak). Ez a kérdőív nem kínált keretet a téma részletesebb elemzésére, az ilyen jellegű tevékenységgel kapcsolatos attitűdök azonban így is fontos információkat szolgáltatnak.

A kétféle tevékenység (magyarországi, nemzetközi) fontosságának oktatói megítélése teljesen hasonló. A válaszolók 40 százaléka tartja „nagyon fontosnak”, további 32-33 százalék „inkább fontosnak”. A válaszolók egynegyede nemleges vagy „is-is” típusú választ adott. Mindez többé-kevésbé burkoltan azt jelzi, hogy a korántsem egyöntetű az ilyen kezdeményezések és programok hasznosságának megítélése. Fontos jelzés az, hogy ezeknek a programoknak a pozitív megítélése („nagyon fontos” válaszok) urbánus környezetben közel 10 százalékkal magasabb mint rurális környezetben. Képzési szintek szerint a szakiskolák és szaklíceumok oktatói jelzik a magasabb pozitív értékelést.

8. számú táblázat: Mennyire tartja fontosnak az iskola működésében a nemzetközi együttműködési programokat

	Nem fontos	Inkább nem fontos	Is -is	Inkább fontos	Nagyon fontos
Falu	1,4%	6,4%	24,5%	33,1%	34,7%
Város	1,1%	3,4%	16,8%	32,7%	45,9%

2.3.2.

Az oktatói munka javításának, illetve az oktatási innovációnak egyik fontos mai mérőszáma a digitális eszközök és tartalmak használatának megítéléséhez kapcsolódik. Ezzel a témakörrel kapcsolatban a Sapientia EMTE Csíkszeredai Kara keretében működő „A média hatása a gyermekre és fiatalokra” kutatócsoport 2011 óta végez székellyöldi vizsgálatokat, többek között a pedagógusok körében is. Ezek a kutatások a viszonyulások sokféleségét és ellentmondásosságát jelzik, kiemelve azt,

hogyan az IKT eszközök és tartalmak iskolai hasznosítása a pedagógusok nagy többsége számára jelentős szakmai kihívást jelent és fontosnak tartják az ennek a kihívásnak való megfelelést. Jelen kutatásban ennek a kihívásnak néhány kulcsfontosságú tartalmi elemzésre kérdeztünk rá. Az első téma az eszközellátottság értékelésével kapcsolatos, abból kiindulva, hogy az ilyen jellegű tevékenység alapvetően eszközfüggő. Az eszközellátottságon túlmenően még további rendszerszintű tényezők is vannak (tananyag átalakítás, általános lemaradás) amelyek a pedagógus ilyen irányú tevékenységét vagy kezdeményezési készségét behatárolják. Rákérdeztünk arra is, hogy ebben a kontextusban a saját tevékenységét miként véleményezi. Nem utolsó sorban pedig az IKT eszközök és tartalmak által termelt kihíváshoz való alapvető viszonyulásról igyekeztünk információkat szerezni. Az ezzel kapcsolatos eredményeket az alábbiakban röviden összefoglaljuk. A téma kutatása – tekintve a kihívás fontosságát és egyre fokozódó aktualitását – mindenképpen részkutatások rendszeresítését igényli, lehetőleg a téma iránt fokozottabban érdeklődő pedagógusok bevonásával.

A megkérdezettek 43,2 százaléka egyértelműen azon a véleményen van, hogy nincsen elegendő IKT eszköz a termekben, többnyire egyetért ezzel még a válaszolók 21,2 százaléka (az elégedettek vagy részben elégedettek aránya összesen csak 15 százalék). Ez egyrészt erős oktatói igényt jelez, másrészt az oktatási infrastruktúra fejlettségének alacsony szintjét. Amint várható volt, az elégedettségi mutatók városi környezetben magasabbak, a hiánynak való utalások rurális mértékben jelentősebbek. Az eszközhiány jelzése óvodákban, elemi és általános iskolákban magasabb, elméleti líceumokban jóval alacsonyabb.

Az országos léptékű döntéshozás és fejlesztés szükségessége mellett érvelnek azok, akik válaszaikban azt hangsúlyozzák, hogy az IKT fejlesztés terén elsősorban a tananyagot kellene átalakítani. Így látja ezt a kérdést a pedagógusok közel fele (48,4 százalék teljes mértékben egyetért ezzel a kijelentéssel) és további 25 százalék is „inkább egyetért” ezzel. Az IKT eszközök és tartalmak iskolai hasznosításával kapcsolatos kihívás összetettségét, illetve az ehhez való viszonyulások ambivalens jellegét mutatja, hogy az eszköz hiányt és a digitális oktatási tartalmak hiányát a válaszolók nem érzékelik nagyon jelentős lemaradásnak. A válaszolók kétötöde érzékeli azt, hogy a lemaradás rendszerszinten nagyon jelentős (teljes mértékben egyetért ezzel, vagy „inkább egyetért”). Az ambivalens viszonyulást jelzi az is, hogy a

válaszolóknak közel 40 százaléka úgy gondolja, hogy a jelenlegi körülmények között is jól hasznosítja az IKT eszközöket, ezen a téren nincsen alapvető gondja. Kifogást, elégedetlenséget ezen a téren 27,4 százaléknak jelölt meg. Ez a véleménybeli sokféleség jelentkezik az IKT eszközök és tartalmak használatával kapcsolatos értékelésekben is. A megkérdezettek közel fele teljes mértékben egyetért (18,1 százaléknak) vagy „inkább egyetért” (26,3 százaléknak) azzal a kijelentéssel, hogy az IKT eszközöket és az Internetet csak mértékkel kell alkalmazni.

Az IKT eszközök használatával, fontosságával kapcsolatos más kérdésekre kapott válaszokkal összevetve azt látjuk, hogy lényeges különbség van az IKT eszközök és tartalmak egyéni (személyes, otthoni) és iskolai használatának megítélése, gyakorlata, valamint az ehhez kapcsolódó lehetőségek megítélése között. Az iskolai hasznosítással kapcsolatos vélekedések ambivalensek, a normatív elvárás („kellene legyen”) váltakozik vagy éppen jól megfér a jelenlegi helyzet elfogadásával. Ebben a tekintetben fontosak az életkori, szakterületi különbségek, valamint azok az egyéni ambíciók, amelyek egyéni, alkalmi innovatív kezdeményezésekhez vezetnek. A hozzáállás alapszinten pozitív, és ez a magatartás – az országos rendszer jelenlegi fejlettségi szintje és előírt szakmai gyakorlata mellett – pozitív tényezőnek nevezhető.

Abstract

In 2017, WAC - Center for Regional and Anthropological Research was commissioned by the Hungarian Teachers' Association of Romania to conduct a comprehensive research programme among the Hungarian teaching community in Romania. The main objective of the research was to gain a professionally profound picture of the situation of this highly important and numerous group of intellectuals, their professional options and the human resources of the minority education system. In connection with this research programme, the present study examines the (1.) self-image of teachers in Szeklerland, how they evaluate their own set of competences, which they use or would like to use in their everyday work (2.) how they perceive the societal perception of them and (3.) in this situation, what are their ambitions for innovation, how they relate to innovation challenges or opportunities.

Keywords: teachers, self-image, social embeddedness, Szeklerland